

1.ÜNİTE

U

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Ses Olayları - II

ABONE
OL

FATMA GÜL ÖRS

SES OLAYLARI - II

ÜNSÜZLERLE İLGİLİ SES OLAYLARI:

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ (ÜNSÜZ SERTLEŞMESİ - ÜNSÜZ UYUMU):

→ Sert ünsüzlerden biriyle (f, s, t, k, ç, ş, h, p) biten bir sözcükten sonra yumuşak ünsüzle (b, c, d, g) başlayan bir ek gelirse ekin başındaki yumuşak ünsüzler "p, ç, t, k" şeklinde değişerek sertleşir.

Örnek:

rafta

Sokaktan

askı

Örnekler:

- atkı
- bitki
- çiçekçi
- seçkin
- konuşkan
- ferahtı
- baskın
- keskin
- Türkçe
- etçil
- yurttaş
- küskün
- kardeşçe
- taraftar
- baskın
- gittim

★ *NOT* : Terim olan “*üçgen, dörtgen, beşgen*” sözcüklerinde ünsüz benzeşmesi olmaz. Sözcüklerin bu hâliyle yazımı doğrudur. :

★ *NOT* : Benzeşme sözcüğün kendi içinde değil sözcüklerle ekler arasında olur.

→ *Örneğin* “*takdim, takdir*” sözcüklerinin kendi içinde ünsüz benzeşmesi olmaz. Yani bunlar “*taktir, taktim*” biçiminde olamaz. Bu şekilde yazılırsa yazım yanlışı olur. (*Bu sözcükler Türkçe değildir.*)

★ *NOT* : Rakamların yazımında ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

→ 23.00'da

→ 23.00'te

→ 1975'te

★ *NOT* : Kısaltmalarda ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

→ AKUT'ta

→ BOTAŞ'tan

★ *NOT* : Özel adlarda ünsüz benzeşmesi :

Örnek:

→ Sinop'ta

→ Zonguldak'tan

YAYINLARI

ÜNSÜZ YUMUŞAMASI:

→ Süreksiz sert ünsüzlerden biriyle (p, ç, t, k) biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse süreksiz sert ünsüzler yumuşayarak "b, c, d, g, ğ"ye dönüşür.

Örnek:

→ sokağa

→ amacım

→ derdi

Örnek :

→ ahengi

→ geçidi

→ Kitabı

→ Sokağa

→ adım

→ yudum

→ ağar-

→ gecik-

→ acık-

→ çoğu

→ gücü

→ cevabı

→ sebebi

★ *NOT : Ünsüz yumuşamasına aykırı sözcükler :*

★ *1 : Kimi tek heceli sözcüklerde yumuşama olmaz*

Örnek:

→ Suçu

→ Topu

→ Eti

→ Atı

→ Teki

→ Saçı

★ 2 : Özel adlarda yazarken yumuşama olmaz, konuşurken olur.

Örnek:

→ Sinop'a

→ Çınarcık'ın

→ Susurluk'a

→ Burak'ın...

★ 3 : Bazı yabancı sözcüklerde yumuşama olmaz.

Örnek:

→ hukuk - u

→ merak - ım

→ paket - i

→ sıhhat - i

→ evrak - ı

→ semt - i...

★ 4 : Bazı türemiş sözcüklerde yumuşama olmaz.

Örnek:

→ yazıt -ı

→ karşıt -ı

→ yanıt -ı

→ özet - i

→ anıt -ı

ÜNSÜZ DÜŞMESİ:

→ Genellikle “k” ünsüzüyle biten bazı sözcükler “cık, -cik, -cuk, -cük, cek, -cak, -l” eki aldığıında “k” ünsüzü düşer.

Örnek:

→ Küçücük

→ Yüksel-

→ Büyücek

→ Ufal-

→ Minicik

→ Seyrel-

→ Alçal-

DUDAK ÜNSÜZLERİNİN BENZEŞMESİ (n-m DEĞİŞİMİ):

→ Dudak ünsüzlerinden “b”sesinin, kendinden önceki “n”yi “m” sesine dönüştürmesi olayına denir.

Örnek:

→ Tembел

→ Tambur

→ Ambar

→ Çember

→ Çember

→ Cambaz

→ Kambur

→ Saklambaç

★ **NOT** : Özel adlarda ve birleşik sözcüklerde dudak ünsüzleri benzeşmesi kuralı söz konusu değildir. :

Örnek:

→ İstanbul

→ sonbahar

→ Safranbolu

→ külhanbeyi

→ onbaşı

→ günbatımı...

→ binbaşı

ÜNSÜZ TÜREMESİ (ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ):

- Ünsüzle biten kimi sözcükler ünlüyle başlayan ek aldıklarına veya yardımcı eylemle bir araya geldiklerinde sözcüğün sonundaki ünsüzün aynısı olan **ses türemesi** gerçekleşir. Buna ünsüz türemesi denir. Aynı sestən türediği için de **ünsüz ikizleşmesi** adıyla da anılır.

Örnek:

→ Affet-

→ Şerri

→ Sırrol-

Örnek

→ Reddi-

→ Seddi

→ Haddini

→ Rabbim

→ Hakkım

→ Zammi

→ Şıkkı

UZMANLARIN
YAYINLARI

★ **NOT** : Kimi sözcüklerin yanına sözcüğün sonundaki ünsüzle başlayan ek gelebilir
bu ünsüz türemesi zannedilebilir: :

Örnek

→ sessiz

→ ciddi

→ hissiz

→ gittik

KAYNAŖTIRMA HARFİ (KORUYUCU ÜNSÜZLER):

→ "y, Ŗ, s, n"

Örnek:

→ Mağazayı

→ Çantası

→ Kedinin

→ Yedişer

→ Annesi

→ Eline

★ *NOT* : Aşağıdaki sözcüklerde kaynaştırma ünsüzü yoktur. :

Örnek:

→ *Senin koluna*

→ *Beşer*

→ *Altmışar*

UZMAN
YAYINLARI

★ *NOT*: Olumsuzluk ekleri de daralmaya uğrar. :

Örnek:

- *Bilmiyorum*
- *Anlamıyor*
- *Konuşmuyoruz*

★ **NOT:** Bazı kullanımlardaki iki ünsüz arasına giren yardımcı sesler ünlü daralmasını andırır. Bu kullanımlar ünlü daralması değildir. :

Örnek:

→ biliyor

→ duruyor

★ **NOT**: Türkçede “ye-, de-, ne” sözcüklerinin bazı kullanımlarında y kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olur. Bunların dışındaki sözcüklerde “y” kaynaştırma ünsüzünden önceki geniş ünlüde daralma olmaz. :

Örnek:

- Ye-:
- De-:
- Ne:

★ **NOT**: deyip

★ **NOT**: Geniş ünlüyle bitip -yor eki alan ve “de-, ye-, ne” sözcüklerinin dışında kalan sözcüklerde söyleyişte ünlü daralması olsa da yazıda daralma olmaz. Olursa yazım yanlışı olur. :

Örnek:

→ Ağlayacak

→ Sevmeyen

→ Dinleyen

ÜNLÜ TÜREMESİ (SES ARTIMI):

→ “-cık, -cik” eki alan bazı sözcüklerde ek ile sözcüğün arasında “a, e, ı, i” ünlüleri türer.

Örnek:

- Azıcık
- Biricik
- Gencecik
- Daracık
- Yapayalnız

★ **NOT:** “Öpücük”, “gülücük” sözcüklerinde ünlü türemesi yoktur. Çünkü küçültme ekleri isme gelir. Burada “öp-” ve “gül-” sözcükleri isim değil fiildir.